

Iskaj vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

1939 - YEAR XXXI. Cena lista je \$6.00. Entered as second-class matter January 14, 1938, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., TOREK, 6. DECEMBRA (DECEMBER 6), 1938. Subscription \$6.00 Yearly. STEV.—NUMBER 238. Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Krvavi protitalijanski izgredi v Tunisiji in na Korziki

Veliko število ljudi ranjenih v glavnem mestu francoske kolonije v severni Afriki. Množica 30,000 oseb se udeležila protitalijanskih demonstracij na Korziki. Velika Britanija obljubila podporo Franciji v sporu z Mussolinijem

Tunis, Tunisijska, 5. dec. — Kriča in demonstracije, ki so se razvile v protestne demonstracije v Tunisu, glavnem mestu francoske kolonije v severni Afriki. Veliko, toda določeno število ljudi je bilo ranjenih v izgredu. Demonstrantje so navalili na italijanske knjižnice in jo razbili. Knjige so zmetali na ceste, kjer so jih drugi izgredu napadli. V italijanskem turističnem uradu so razbili šipe in udili v urade italijanskih parobrodne družbe in lista francoskega ministrstva. Množica je prišla Italijane, ki so se pokazali na ulici s fašističnimi znaki, v obliki znamenj.

Izgredniki so nameravali napadati tudi italijanski konzulat, kar pa je policija preprečila. Vzklik: "Naj živi Francija!" "Živi Italijo!" in "Ubijmo Mussolinija!" so odmevali po ulicah glavnega mesta Tunisijske.

Reprezentantje arabske delegacije v parlamentu so zagovarjali francoske avtoritete, da bi Italijane ostali lojalni Franciji. Bili so bode proti Italijanom, ki so skušali anektirati Tunisijsko, tudi z orožjem, če treba.

Accio, Korzika, 5. dec. — Tri tisoč ljudi se je udeležilo protitalijanskih demonstracij v tem mestu. Množica je obkolila italijanski konzulat in protestirala proti fašizmu, ki so zadnje dni v italijanski zbornici demonstrirali za aneksijo Tunisijske, kjer je bil rojen Napoleon, in v nekaterih drugih francoskih kolonij in mest, v katerih Italijani.

Demonstracije so trajale več dni. Člani francoskih organizacij so sklicali več shodov v drugih mestih na otoku, na katerih so sprejeli resolucije proti Italiji.

Pariz, 5. dec. — Italijanske zahteve po aneksiji Tunisijske in Korzike, otoka, ki leži na jugovzhodni strani Sardinije, so našle na odločen odpor. Organizacija francoskih in italijanskih veteranov je na svojem zasedanju sprejela resolucijo, v kateri je ostro obsodila protifrancosko agitacijo v Italiji in fašističnem tisku.

London, 5. dec. — Velika Britanija je naznanila, da bo podprla Francijo v konfliktu s fašistično Italijo. Angleška podpora bo zavzela konkretno obliko protesta, ki ga bo angleški poslanec Perth vložil pri italijanskem zunanjem ministru.

Puščetovanja med francoskimi in angleškimi diplomati so se pričela po protifrancoskih demonstracijah v italijanskih državah, ki so Mussolinijevi poslanci kričali za aneksijo Tunisijske, Korzike, Nice in Džibutija. Charles Corbin, francoski poslanik v Londonu, je dejal, da njegova vlada smatra demonstracije za resno stvar in da bo zahtevala od Italijanov pojasnila glede njihovih namenov.

Izgon žen poljskih židov naznanilo nacijske policije

Varšava, Poljska, 5. dec. — Židovski odbor v Varšavi je naznanil, da so bili poljski židje, katere je Hitlerjeva policija izgnala iz Nemčije v zadnjih dneh oktobra, informirani, da bodo tudi njihove žene, ki so ostale v Nemčiji, izgnane. Vse morajo zapustiti Nemčijo do 1. januarja. Tako se glasi odredba nazijske policije.

Deklica z dvema glavama umrla v Moskvi

Moskva, 5. dec. — Galenak, dekle z dvema glavama, stara nekaj čez leto dni, je zadnje dni umrla za pljučnico. Njen oče, ki ni imel para na svetu, je od rojstva nahajal v moskovskem zavodu kot predmet medicinskega opazovanja. Truplo bodo zdaj ohranili za nadaljnje študije.

Novi protizidovski ukrepi v Nemčiji

Židom prepovedan vstop v nekatere distrikte

Berlin, 5. dec. — Nacijske avtoritete so uveljavile nove protizidovske dekrete, ki siličijo onim v Rusiji pred boljševiško revolucijo. Dekrete je objavil grof Heinrich von Helldorf, načelnik policije v Berlinu, in določajo zaporno in denarno kazen za žide, ki bi se pokazali v nekaterih berlinskih distriktih. Helldorf je dejal, da bodo odredbe še poostrene in vstop židom prepovedan v nadaljenju okraja.

Bodoče židovske četrti bodo v severnem delu Berlina, v sosesčini Grenadierstrasse, Linienstrasse in Muenzenstrasse, kjer zdaj živijo revni židje. Berlinski policijski načelnik je potrdil govorice, da židje ne bodo smeli obiskovati muzejev, gledališč in razstav. Vstop v kopališča, parke in koncertne dvorane jim je tudi zabranjen. Židje se bodo smeli gibati le v svojih distriktih.

Dva hrvaška kmeta ubita v Dalmaciji

New York, 5. dec. — Poročevalec New York Timesa poroča iz Beograda z dne 1. decembra, da so omenjenega dne žandarji streljali na kmete v bližini Šibenika v Dalmaciji in dva sta bila ubita, enajst pa ranjenih. Kmetje so se vračali z volilnega shoda, ko so jih ustavili žandarji s sumničnjem, da so kmetje oboževali. Ker se kmetje niso dali preiskati, so žandarji začeli streljati nanje.

Sovjeti ustavili naseljevanje židov

Moskva, 5. dec. — Avtonomna židovska republika Birobadžan v Sibiriji je ustavila priseljevanje židov v svojih mejah do prihodnje pomladi iz razloga, ker manjka stanovanj, bili so odprtem je pa valed silnega mrza zdaj nemogoče. Odlok velja tudi za žide v drugih krajih Sovjetske unije.

Dunajski kardinal se spet oglasil

Pridiga o svetosti družinskega življenja

Berlin, 5. dec. — Kardinal Theodore Innitzer je včeraj imel prvo pridigo v katedrali sv. Stefana na Dunaju od 8. oktobra, ko so nacija uprizorili naval na njegovo palačo in jo deloma razbili. Kardinal je bil takrat lahko ranjen.

Dva detektiva sta stražila vhod v katedralo, ko je Innitzer pridigal. Svojim vernikom je povedal, "da sedanjí položaj zahteva velike napore, da se ohrani svetost družinskega življenja."

V luteranskih cerkvah v Berlinu so istočasno čitali dekret organizacije nacijskih učiteljev. Ti so se izrekli proti poučevanju biblije v šolah, "ker ta povečuje plemo, iz katerega je prišel žid, ki je umoril Ernsta von Ratha, tajnika nemškega poslanika v Parizu."

Člani sveta luteranske cerkve so zanikali, da biblija povečuje židovsko raso. Preroki so bili žide in proti njim so se obrnili tudi kristjani. Člani sveta so se zahvalili onim učiteljem, ki kljub nacijskemu dekretu dajejo verski pouk šolarjem.

Farmer-laboriti se iznebe komunizma

St. Paul, Minn., 5. dec. — Centralni odbor farmersko-delavske stranke v Minnesoti je sklenil, da komunisti morajo zapustiti stranko. V ta namen je obvestil vse lokalne organizacije, naj izključijo vse znane komuniste, ako ne, bodo organizacije same izključene iz stranke. Odbor je dalje sklenil, da farmersko-delavska stranka ne bo priznala komunističnih delegatov na svojih distriktih konvencijah, kakor tudi ne na svojem glavnem zborovanju v St. Paulu v prihodnjem januarju.

Sovjeti ustavili naseljevanje židov

Moskva, 5. dec. — Avtonomna židovska republika Birobadžan v Sibiriji je ustavila priseljevanje židov v svojih mejah do prihodnje pomladi iz razloga, ker manjka stanovanj, bili so odprtem je pa valed silnega mrza zdaj nemogoče. Odlok velja tudi za žide v drugih krajih Sovjetske unije.

LOJALISTI PRIGNALI FAŠISTIČNE LETALCE

Napadi na Valencijo in Barcelono odvrnjeni

FRANCO NAPOVEDUJE ZMAGO

Madrid, 5. dec. — Španski letalci so po kratki bitki v zraku pognali v beg 26 fašističnih bombnikov, ki so se pojavili nad Valencijo, glavnim pristaniškim mestom ob Sredozemskem morju. Španski brambovci so razkropili fašistična letala potem, ko so vrgli čez dvesto bomb na pristaniški distrikt. Bombe so porušile 22 hiš in ranile 19 oseb.

Barcelona, 5. dec. — Nova španska letalska obramba je včeraj preprečila fašistični letalski naval na Barcelono. Po kratki, a ostri bitki v zraku, so se morali fašisti umakniti. Bombe, ki so jih vrgli, so padle v morje in povzročile niso nobene škode.

Dve fašistični letali sta bili poškodovani v bitki z lojalisti, toda znano še ni, ali sta se pri padcu razbili. Fašistični napadi na Barcelono so se vršili v preteklih dneh. Uporniki so uprizorili več navalov, v katerih pa niso povzročili velike škode.

Burgos, 5. dec. — General Francisco Franco, vrhovni poveljnik fašistične armade, je včeraj napovedal, da bo kmalu zmagal v civilni vojni. V izjavi, ki jo je podal pred reporterji, ko je praznoval svoj 46. rojstni dan, je tudi rekel, da bo njegov režim izvajal agresivno zunanjo politiko.

"Kri, prelita v tej vojni, mora roditi bogat sad," je rekel Franco. "Španci, ki živijo v tujemzemstvu, ne bodo več izgnanci. Narodna solidarnost, ki pride, jim bo nudila zaščito. Z zmago rebelev bo v Španiji postavljena justica. Onim, ki niso storili nobenega zločina, bodo vrnjene civilne pravice. V naši velikodušnosti bomo odpustili prestopke onim, ki so grešili v zmoti, toda prave zločince bo zadela ostra kazen."

vanje na odprtem je pa valed silnega mrza zdaj nemogoče. Odlok velja tudi za žide v drugih krajih Sovjetske unije.

Viharji ustavili japonske operacije

Ameriška topničarka odplula iz Hankova

Sanghaj, 5. dec. — Snežni viharji so ustavili japonske vojne operacije v dolini ob reki Jangtse, na glavnem pozorišču kitajsko-japonskega konflikta. Vremenske nepravilnosti in snežni zameti so vzrok, da japonska armada ne more naprej na tej in drugih frontah.

Vest iz Čungkinga, začasnega glavnega kitajskega mesta, pravi, da je na fronti ob reki Jangtse koncentrirana japonska armada 300,000 mož. Od okupacije Hankova 26. oktobra je prodrla le nekaj milj daleč ob progi Hankov-Kanton železnice. Čangša, glavno mesto province Hunan, ki je bila cilj zadnje japonske ofenzive, je še v kitajskih rokah. Prve japonske kolone so še vedno oddaljene od tega mesta okrog 50 milj.

Okrog 150 milj vzhodno od te sekcije, v bližini Kiukiang-Nančang železnice, je koncentrirana druga japonska armada. Tudi ta je obšla v snegu.

Sanghaj, 5. dec. — Ameriška topničarka Luzon je odplula danes iz pristanišča v Hankovu po reki Jangtse. Ta je bila prva zunanja ladja, kateri so Japonci dovolili odhod, odkar so dobili kontrolo nad reko v tem pasu in razglasili blokado. Na topničarki se nahaja podadmiral David Le Breton. Odplula je proti Sanghaju, kamor ima dospeti 10. decembra.

Druga ameriška topničarka Monocacy je še vedno zasidrana v pristanišču v Kiukiangu. To mesto so japonske čete okupirale v oktobru.

Chamberlain morda ne pojde v Rim

Kritika premierjeve zunanje politike

London, 5. dec. — Predsednik vlade Neville Chamberlain bo morda preklekal nameravani obisk Italije v prihodnjem mesecu, kjer se je imel sestati z diktatorjem Mussolinijem. Ako se napetost med Francozom in Italijo, ki so jo izvale zahteve italijanskih fašistov po aneksiji Tunisijske, ne bo podela, bo Chamberlain ostal doma.

Danes bo Chamberlain nastopil v parlamentu in nekateri poslanci bodo zahtevali od njega pojasnila, če misli skleniti novo kupčijo z Mussolinijem na račun Francije. Ako bosta Anglija in Francija pokazali solidarnost v nastopu proti Italiji, je gotovo, da bodo zahteve po aneksiji francoske kolonije utihnile v Italiji, če ne bo diktator Hitler povzročil nove agitacije.

Diplomatke vidijo razvoj nove "sudetske" krize v francoski Tunisiji. Tam živijo Italijani se pritožujejo proti francoskemu zatiranju prav tako kakor so se Nemci v Češkoslovaški.

Stavka v avtni tovarni poravnana

Detroit, Mich., 5. dec. — General Motors Corp. je naznanila poravnavo stavke, katero je avtna unija oklicala v tovarni Fisher Body Co. v Flintu, Mich. Sporazum je bil dosežen na konferenci med voditelji unije in uradniki korporacije v Detroitu in stavkarji so se danes vrnili na delo.

Pretep med Francozi in Italijani v Sanghaju

Sanghaj, 5. dec. — Trije francoski policaji in eden italijanski mornar so bili ranjeni v pretepu, ki se je razvil v neki gostilni.

FRANCOSKI DELAVCI SE UPIRAJO AVTORITETAM

Protestna stavka na treh francoskih parnikih

RESEN INDUSTRIJSKI POLOŽAJ

Pariz, 5. dec. — Francoski mornarji in pristaniški delavci v Havru so se postavili po robu avtoritetam in izjavili, da bodo vztrajali v stavki in znak protesta proti odpuščenju delavcev. Tri tisoč mornarjev, med temi 1500 članov posadke na veleparniku Normandie, je naznanilo, da se bodo borili proti vladni odredbi, ki določa militariistično kontrolo nad njimi.

Dva druga parnika — Ile de France in Paris — sta zajeta v stavkovnem gibanju in počivata v pristanišču. Louis de Chappendelaine, mornarični minister, je povzročil stavko mornarjev in pristaniških delavcev, ko je odredil odsolovitev 60 upornih mornarjev, ki so se udeležili generalne stavke zadnje sredo, katero je premier Daladier strl s pomočjo oborožene sile.

Dva uradnika mornarske unije sta bila aretirana, ker sta sankcionirala stavko. Policija je zaprela s nadaljnimi aretacijami, če bodo mornarji vztrajali v stavki. Uradniki francoske parobrodne družbe so zagrozili, da bodo mornarji, ki so aktivni v stavki, izgubili službo.

Delegacija stavkajočih mornarjev bo danes odpotovala v Pariz, kjer bo konferirala s voditelji Splošne delavske zveze, organizacije, ki ima pet milijonov članov. Stavkovni val v francoskih industrijah se še ni podel. V Lillu še vedno stavkajo kovinarji in tekstilni delavci. Fernand Carles, prefekt v Lillu, je naznanil konferenco s voditelji stavkarjev in istočasno izrazil upanje, da bo konflikt kmalu poravnana.

Deset tisoč delavcev je v stavki v St. Nazairu in Boulognu. V slednjem mestu so zastavkali mornarji in pristaniški delavci v zvezi s sporom, ki ga je izvala odsolovitev 90 mornarjev na vlačilnih parnikih.

Policija v Rumuniji strelja fašiste

Oblasti odkrile novo zaroto

Bukarešta, 5. dec. — Trije fašistični teroristi so bili ustreljeni v policijski gonji proti železni gardi, fašistični in antisemitski organizaciji. Doslej je policija streljala že sedemst fašistov. Uradniki trdijo, da so bili ustreljeni, ko so hoteli pobegniti iz ječe.

Gonja proti teroristom se je poostila, ko so avtoritete odkrile novo fašistično zaroto. Teroristi so nameravali s bombami uničiti del mesta Cluja, kjer je sedež državne univerze in središče fašističnih aktivnosti v Rumuniji. Zarota se je izjalovila, ker niso nekateri mladi člani fašistične organizacije hoteli izvršiti poverjene jim naloge.

Flory Stefanescu Goanga, rektor univerze v Cluju, katerega je obstrleli neki fašistični teden, se še vedno nahaja v bolnišnici in njegovo stanje je kritično. Trije člani Železne garde, katere je policija ustrelila, so prej priznali, da so nameravali umoriti rektorja.

med Francozi in Italijani. Sedem italijanskih mornarjev je bilo aretiranih in poslanih v francosko vojaško ječo po pretepu.

Delavec, ki ima koristi od unije, a ne plačuje prispevkov. (Narisan Jerger.)

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE
EDUKACIJSKE ZVEZE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena Zveza (Slovene National Benefit Society) in Canada
\$4.00 na leto, \$2.00 na pol leta, \$1.00 na četrti leta; na Chicago
in Chicago \$2.50 na leto, \$1.25 na pol leta; na inozemstvu
\$6.00.Subscription rates: for the United States (except Chicago)
and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cleveland \$2.50 per year,
foreign countries \$6.00 per year.Člene opozorilo na dopisovanje: —Nekateri dopisi in namizni listi
služijo za vprašanja. Redovni dopisi morajo biti poslani na uredništvo,
vse dopise, pisma, vprašanja, odgovore, itd., vrnejo poštom, če
je priložila pošta.Advertising rates on agreement: —Manuscripts of communica-
tions and unsolicited articles will not be returned. Other
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
envelope.Naslov na vsa, kar ima biti s tem
PROSVETA

2407-49 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oštepu na primer (July 21, 1938), poleg valnega
črta na desni strani, da vam je s tem dopisom poslana po-
sta. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

138

Glasovi iz
naselbin

Odgovor Mary Zajc

Sharon, Pa. — Štiri dni sem potoval po naselbinah, po katerih je predeval Frank Zaitz, predsednik nadzornega odbora SNEJ, o svojih vtisih o Jugoslaviji in drugih krajih Evrope. Lepo in prijetno ga je poslušati, ker tako razločno pove, da ga vsakdo lahko razume. Samo potovanje je imel težavno, ker je dan za dnem pihal burja in padal sneg. Kakor mi je povedal, je na zahvalni dan imel slabo potovanje, kar zelo obžalujem. Smo pač v Pennsylvaniji in zjutri sezoni. Naši jagri so že dosti divjačine nastreljali.

No, zajci so zdaj na varnem, zajke pa še ne. Neka Mary Zajc iz Braddocka bi menda rada dobila kakšnega sharonskega lovca. Na piko je najprej vzela Tone, češ da ima večje število zajk in zajcev in bi rada zamenjala zajke, da bi bile v prihodnji zimi na varnem. Kot že rečeno, je poskušala napraviti pri Tonetih, toda ne verjamem, da bo kaj uspeha, pa bilo pri prvemu ali drugemu, ker sva fiziološki recept s česnom že položila na polico, da ga najine soproge niso dobile v roke. Pokazala ga bova šele takrat, če pride Hoover ali pa fašizem na krmljo. Čudno se mi zdi, da se Mary Zajc tako mudi. Komaj smo preprečili, da niso naše sharonske mamicke navale na trgovce s čebulo, da ne navijejo cen. Ravno sedaj bodo rabili največ čebule, ker vsi okrog Slovenskega doma 10 ali 11 srn, katere nam bodo naše gospodinjice pripravile, da bomo imeli okusno kosilo ali večerjo. Pa še niso vsi jagri doma. Slišal sem, da gre Tone Valentinčič nad fazane. In če kakšnega dobi, bo povabil vse zajce in zajke iz Braddocka na kosilo. Če bi se pa zajci oziroma zajke prestrašile sharonskih lovcev, imamo tukaj tudi dva dobrostoječa grma ali Garma, kjer bodo dobile prestrašene zajke zanesljivo zavetje, dokler se razburjenost ne poleže.

Ker so mi vsi zajci in vse zajke dobro poznane in vem, da imajo v Braddocku dobro robo, bo to robo v Sharonu lahko zamenjali. Pa tudi John Zajc bo dobil zavetje v kraljestvu sharonskega župana. Samo večkrat nas pridite pogledat in se boste prepričali, da boste prišli v varno naselbino. Res imamo tukaj tudi mačke in Mačke, mlade in stare, toda teh se ni treba bati, saj so z ženskami zelo uljudni. Če se pa pripeti kakšna neprimika, pa svetujem mladim zajkam, naj si izberejo dobre lovce za stražo, ki vas bodo stražili vse življenje. Tudi za staro zajko se bo dobil varen koteček. Torej vam je vsem varnost zagotovljena. Tone Valentinčič in njegova soproga sta menda imela pet mladih Valentinčič, pa so jih lovci odpeljali že v nežni mladosti. Sedaj imata še tri mlade lovce. Če se mlade zajke požurijo, jih mogoče še dobe, nakar bosta ostala samo ata in mama. Zato pa po mojem mnenju ni potrebno, da bi zavžila toliko filola in česna za kosilo, ker bi s

tem tudi tukajšnje trgovce zopet spravila v zadrego. Česna se že sedaj tukaj dosti porabi in je precej dražji od čebule. Torej naj se s to robo počaka, da porabimo to, kar so neusmiljeni lovci nalovili.

Svetujem pa Johnu Zajcu, naj raje s česnom dobro avtne obroče namaže, da bo lahko varno vozil od Braddocka do Sharrona, ne da bi rabil zavore po ledenih cestah. Tudi gasolina si bo lahko prihranil par mernikov. Čas bi pa že tudi bil, da bi se vsi Zajci in vse Zajke preselile v kakšno drugo naselbino, da bi se lahko pogovorili brez pisave. Kajti že sedaj se gospa Frances Vehar iz Russelltona strašno jezi nad Barbičem, češ da ves Prostor v Prosveti sam porabi. No, morda je že poslala drugi protest uredniku, naj nam da nagobnik za številne dopise. Če ga jaz dobim, ne bom nič pretilval krokodilovih solz, pa naj pridejo protesti od katerekoli strani. Se bom že izkopal iz zadrege. Saj jih imam že stotine na zaprašeni polici, toda mi bodo še lahko prav prišli v zadregi. Zihher bi pa že tudi imel počitnice za vse življenje.

Torej gospa Mary Zajc, le pridite nas še kaj pogledat v našo naselbino. Morda se J. Z. zaljubi v našo slovensko učiteljico. O, boy, to bi bil parček! Več vreden, ko sto fazanov. Imamo pa še mnogo drugih, čeprav niso izurjene pevke, so pa postrežljive in usmiljene devotke, kakršne J. Z. potrebuje.

Kakor sem že poročal v javnosti, bomo na 24. dec. tukaj imeli božično priredbo. Takrat nam bo mladina pokazala, kaj se je naučila pod vodstvom Frances Novak. Pripravimo se za to večer in posetimo Slovenski dom v velikem številu, da damo naši mladini veselje do nadaljnega učenja, pa tudi njih učiteljica bo lažje pozabila težke ure, katere ima z mladino pri učenju. Mislim, da so vsi ti mali otročki člani SNEJ. Če pa še niso, je pa naša sveta dolžnost, da jih pripeljemo pod okrilje naše matere Slovenske narodne podporne jednote.

To je mislim moje zadnje poročilo pred krizmusom. Zato sem se namenil zahvaliti se vsem onim bratom in sestram, katere sem obiskal čez leto, za njih naklonjenost in postrežbo. Oni, katerih pa mi ni bilo mogoče obiskati radi lenobe ali radi visoke starosti, naj mi pa oprostite. Voščim vsem skupaj vesele božične praznike in zdravo novo leto.

Anton Zidanšek,
zastopnik Prosvete.

Nekaj misli

Sharon, Pa. — Nekateri ljudje pravijo, kaj bi dali, če bi zamogli obrniti kolo časa, da bi zopet živeli v davno minulih dneh. (Bring back the days of long ago) Ker pa to ni mogoče, zakaj bi se ne zadovoljili s tem, da v spominu oživimo one dneve. Danes živimo in jutri ne vemo kaj bo. To je nauk ljudi, ki bi nam radi dopovedali, da ni vredno brigati se za bodočnost, ki itak

ne bo več naša, ampak jo bodo ravnali in uživali tisti, ki pridejo za nami. Danajni dan mine hitro, prihrani kar unaš za jutri, misli na stara leta na — drugi svet.

Tako nas uče tisti, ki nas hočejo odvrtiti od sedanjega življenja in njegovih zahtev. Življenje pa je bilo včeraj in je danes in bo jutri in prihodnje leto in dokler bo svet. Nekdaj je bilo življenje aktivno, kot v kempah zlatokalcev starega zapada. Ljudje so trdo delali, dosti pili ter uživali življenje. To je bilo v drugi polovici prejšnjega in v začetku sedanjega stoletja. Kaj bi dali, če bi se enkrat živeli tiste čase. Toda to so prazne sanje in potrata časa. Živimo samo za danes, kajti včerajšnji dan je šel za vedno, jutrišnji dan pa ne bo nikdar napočil v stari obliki.

Mine dan, solnce zatone, zmračiti se. Dnevni ropot, vršiti in kletanje ljudi poneha. Nastane večer. In tedaj čitatelj, ako te nikdo ne moti, počivaš, počivaš bolj kakor če bi spal na najbolj mehkih blazinah. In če te kdo moti, tedaj ti je mučno. Ali ste že opazili ljudi, ki so radi sami in se ne brigajo za druge? Gotovo ste jih. Veliko je takih. Najrajši so sami, molče tudi v veliki družbi. Kadar molče, tedaj so najbolj glasni govorniki. Njih zavednost je tako velika, da kadar govorijo, radi, da jih sliši svet in vse delo in govorjenje je usmerjeno koristi svojeju sočloveku. Taki ljudje so v resnici veliki ljudje.

Ali ste že opazovali ljudi v družbah, pri prijetnih veseljih, pri raznih drugih prireditvah, na piknikih, kako živahne razgovore imajo. Vsi bi radi naenkrat govorili, dasi jih nihče ne poslušajo. Vsi bi radi povedali s par besedami, kaj je narobe na tem svetu. Takih je ogromna večina. Njih razgovori so samo poslušanje drugih enakih. Ustna izročila njih sosedov so jim duševna hrana iz dneva v dan. Njih miselno znanje je silno revno. S takimi se morajo boriti misleči ljudje.

Odtod tako počasen napredek v človeštvu. V vsaki dobi socialnih preobratov v zgodovini človeštva, ki so trajale stoletja, so bili ali je bil del ljudi, ki so učili, organizirali in vodili boje. Njih samozavest je zmogala, zmogajo danes in zmogala bo v bodoče. Tak del ljudi ali tak človek je vedno pripravljen, da stopi korak naprej v znanju, nikdar nazaj. Tak človek govori, kadar govori, zato, ker bi rad, da bi vsi, ki ga poslušajo, prišli do spoznanja ali znanja kot grima sam. In taki ljudje se ne rode vsak dan.

Jack Yert, 262.

Zahvala

Hibbing, Minn. — Nikakor se ne morem osebno vsem zahvaliti za prijateljstvo, katerega ste izkazali našemu sinu Williamu za časa njegovega bivanja v bolnišnici. Posebno zahvalo za požrtvovalnost in vse drugo izkramo družinam Ribič, Kerže, Tomaženti, Radosovič, Jerše, Berbs, Bukovič, Pitro, M. Dolinar, L. Oberstar, Febro, M. Nosan, Valter Oberstar, John Dolinar, M. Božič in vsem drugim. Srčna hvala miss Comeran za vso njeno požrtvovalnost, miss Hally in učitelju mr. Dailu in študentom 10. razreda Junior Red Cross

Šola, ki so mu poslali tako lepo darilo pred odhodom v znano bolnišnico v Rochesteru, Minn. Še enkrat najlepša hvala vsem in za vse izreka —

Družina Pipan.

Kompanijska unija zaspana

Ely, Minn. — Z veseljem naznanjam bratom in sestram naše delavske organizacije CIO, da je pa hudem boju in v težkih mukah zatisnila svoje oči kompanijska unija U. S. Steel Corporation imenom The Oliver Employees Association of Ely, Minn. Pokopali smo jo z vsemi častmi dne 25. novembra. Naj v miru počiva, grdobu! Njena sestra Zenith Representative of Pickard Mather & Co., se tudi hudo muči na smrtni postelji. Boleha na mrtvoudu. Vse sožalje njenim sorodnikom.

Delavci majnariji v Minnesoti! Vsi dobro veste, kako so izpadle volitve meseca novembra. Pod novo vlado nam ni treba pričakovati nič dobrega. Bodimo pripravljeni na vse, kajti novi guvernier je že podal svojo izjavo, tudi sekro je že nabrusil. Kaj bo sekal, morate sami znati. Lahko pričakujemo, da se bo zagnal ko lev proti organiziranemu delavstvu in skušal uničiti vse, kar smo si s trudom pridobili. Torej vsi na delo. Bodimo aktivni in pridobimo v organizacijo vse izgubljene ovce, ker unijo bomo zdaj bolj potrebovali ko kdaj prej.

George Kochevar, 268.

Predavanje in vzgoja

Cleveland. — Zadnje dni se je sodrug Frank Zaitz iz Chicago nahajal na predavateljski turi v Penni in Ohio. Njegova predavanja o stari domovini so v resnici nekaj krasnega. Podpisani sem se udeležil njegovega predavanja v Collinwoodu, v SDD, in sem dobro sledil njegovim izvajanjem. Njegova poročila so izvirna, toda bojim se, da se moč trudi zamaš, ker naš narod je razcepljen in bo težko prišel do prepričanja, da v slogi je moč. Zaitz je jasno povedal, da ljudstvo se ne bo izklopalo iz kapitalističnega jarma, dokler ne bo izobraženo. Kmalu potem pa je, rekel, da že skoraj po vseh evropskih državah, posebno pa v fašističnih, je nemogoče priti do delavske izobrazbe, ker je vsa dobra literatura zaplenjena, tisk pa podvržen strogi cenzuri. V Ameriki je glede tega nekoliko bolje, toda ne dosti. Sicer Zaitz ni govoril o tej težavi, hočem pa jaz povedati moje mišljenje.

V Ameriki imamo še toliko demokracije, da lahko poljubno čitamo, kar hočemo in tudi imamo lahko shode in predavanja, imamo svobodo tiska in razne organizacije. Vsak narod ima svoje časopise in organizacije. Med seboj imamo tudi nekaj takih ljudi, ki so bolj izobraženi ko navadni delavec in ti izobraženci skrbijo, da je masa razdvojena. Poglejmo samo naš Slovence: časopis proti časopisu, podpornih organizacij pa toliko, da jih človek skoraj ne more prešteti.

Večkrat sem že čital v naših listih, dokler ne bodo vsi ljudje enako izobraženi, je nemogoče priti do prave demokracije. Če je temu tako, potem je ne bo nikdar, ker pod obstoječim sistemom do prave demokracije ne more priti. Ne bom razpravljaj o Evropi, ampak bom ostal tukaj. Ali je mogoče, da pride mladina do prave izobrazbe tukaj? Ne! Prvič se vsi otroci ne morejo enako izobraziti radi zdravja. Pomislimo, koliko družin je danes v Ameriki, ki nimajo dovolj hrane, in otrok, ki je podhranjen, ne more biti pri dobrem zdravju. In če družina nima niti za najpotrebnejše stvari, si ne more prekratiti zdravniške pomoči. In iz takih otrok ne more biti izobražencev, marveč ostanejo le material za kapitalistično izkoriščanje. Kar se šolstva tiče, je vprašanje, če otroci dobe v šolah dobre knjige, da bi iz njih mogli dobiti socialno izobrazbo. V šolah poučujejo večinoma ženske, ki imajo po 40 in več otrok v razredih. Ali je v takih okoliščinah mogoče, da bi vsi otroci dobili enako izobrazbo? Seveda je mnogo staršev, ki pošljejo svoje otroke v srednje in višje šole, toda ko takšen izobraženec pride iz šole, se za svoje tovariše iz otroških let v

(Dolje na 3. strani.)

Tedenski odmevi

ANTON GARDEN

Nauk "ljudskega frontizma"

Ko pišem te vrstice, še ni znano, koliko uspešna je bila generalna stavka v Franciji. Ameriški listi so jo iz političnih razlogov proglasili za popoln polom. Toda iz vesti, ki so jih na primer prinesli čikaški listi, si ni mogoče ustvariti objektivne slike. Ti listi so sploh že naprej napovedali fiasko te stavke. Treba bo čakati zanesljivejših poročil iz delavskih virov predno si bo mogoče ustvariti objektivno sliko. Nekateri listi, na primer Chicago Daily News, imajo res dobre politične poročevalce v Franciji, ne pa poročevalcev, ki razumejo delavska vprašanja in poznajo delavsko gibanje. Delavske vesti, kolikor so njimi pečajo, čisto postavijo na glavo, pa bilo to v Franciji ali drugih državah.

In kljub temu, da je meščanski tisk z velikimi naslovi proglašil to generalno stavko francoskega delavstva za popoln polom, je vseno iz istih poročil razvidno med vrsticami, da je slika nekoliko drugačna. Edgar Ansel Mowrer, eden najboljših političnih poročevalcev v Evropi, ki je proglašil to stavko za kompletno fiasko, kljub temu pravi v Chicago Daily Newsu dne 30. nov., da so bile pariške "brivnice zaprte, v nekaterih distriktih odpadki niso bili pobrani, gradbeno delo je skoraj popolnoma ustavljeno, vse velike kovinske industrije so zaprte in v sličnem položaju se nahajajo tudi skoraj vse druge tovarne."

Isti poročevalec pravi, da so bile pariške ulice skoraj prazne, vlaki in podcestne železnice so vozile skoraj normalno, toda postaje so bile prazne. Tudi takšneje da ni manjkalo na ulicah in promet v trgovinah da je bil "90% normalen" — brez odjemalcev, ker so bile ulice prazne. Drugo poročilo pa citira Leona Joushauxa, tajnika Splošne delavske zveze, ki pravi, da je dve uri vse delo v Franciji počivalo, toda priznava, da so se delavci marsikje vrnili na delo, toda niso delali. Imeli so nekakšen praznik pri delu.

Te metode so se francoski delavci poslužili že večkrat. Ko je leta 1911 francoska vlada "zdrobila" generalno stavko železničarjev na slični način ko zdaj Daladierjeva, to je s kon-skripcijo železničarjev, so vlaki sicer vozili, toda s strašnim zamudo. Dali se je tudi zadnje sredo tako zgodilo, bo treba čakati bolj točnih poročil. Vsekakor pa je že na podlagi prvih poročil razvidno, da je bila paralizirana vsa tovarniška industrija — gotovo so počivali tudi rudarji — in večinoma tudi pristanišča, ne pa tako zvane javne naprave.

Z drugo besedo: ta generalna stavka francoskega delavstva proti Daladierjevi vladi je bila približno tako efektivna kot na primer splošna stavka v San Franciscu leta 1934. Toda iz političnih razlogov jo je ameriško kapitalistično časopisje moralo proglasiti za popoln fiasko. Slično gleda nanjo najbrže tudi francoska burževzija, ki se tolaži, ker ni bila vsa Francija 100% paralizirana. Kdor razume bistvo generalne stavke, ta ve, da sploh ne more nikjer 100% paralizirati vse dežele. Tega sploh ne dopusti nobena kapitalistična vlada, ki razpolaga in tudi uposlja vso oboroženo silo za razbitje stavke.

To je storila tudi Daladierjeva vlada — tista vlada, ki je vsaj do danes še nominalno del "ljudske fronte." S to stavko, ki je bila protest proti Daladierjevemu ukrepu, s katerimi je uničil 40-urni tednik, naložil nov davek na delovne mase v korist bogatašev in uničil nekatere druge Blumove reforme, je sicer konec ljudskega frontizma v Franciji.

Francosko delavstvo je danes tam, kjer je bilo pred "ljudsko fronto." Bogatejšje je le izkušnje, ki jih je imelo s to "fronto" — s pak-tiranjem s tako zvano liberalno burževzijo, katere predstavnika je Daladierjeva stranka radikalnih socialcev, ki imajo slične težnje in "program", kot na primer ameriški "new-dealovci". Francoski kapitalizem je toleriral vlado "ljudske fronte" le toliko časa, dokler mu je lahko služila, nakar je to "fronto" raz-dvojil, "liberalce" zopet potegnil v svoj taborn in udaril po kratkoživih socialnih reformah in po vsem delavskem gibanju z največjo silo.

(Dolje na 3. strani.)

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 6. decembra 1918)

Domače vesti. V Pittsburghu, Pa., se je 2000 Slovencev in Hrvatov udeležilo protestne-ga shoda proti italijanski okupaciji Primorja.

Delavske vesti. Delavske unije utrjujejo svoje vrste proti ofenzivi kapitalistov za znižanje mezd.

Po svetovni vojni. Krvav spopad med Slovenci in Italijani v Postojni. Črnogorska nav-rdna skupščina je odstavila kralja Nikito in se združila z Jugoslavijo. Zmešnjava v Nem-čiji se nadaljuje.

Sovjetska Rusija. Delavske organizacije v Angliji in Franciji zahtevajo, da morajo za-vezniki prenehati z intervencijo v Rusiji.

(Dolje in prve kolone.)

možni razbijati po Kitajskem brez pomoči Amerike in Anglije. To so dejstva. Diktatorji ubijajo demokracijo s pomočjo demokracije same! —

Slika kaže skupino Kitajcev, ki so pobegnili iz Kantona predno je japonska armada zasedla to mesto.

Zavezniki nacijev

Ze večkrat smo na tem mestu zapisali, da oni, ki zalagajo Hitlerja in Mussolinija s su-rovinami za oboroževanje, zlasti s petrolejem in železno rudo, česar v Nemčiji in Italiji naj-bolj manjka, so moralno odgovorni za fašistične barbarake eskapade v Evropi in Aziji.

Ogorčeni protesti iz demokratičnih dežel proti razbojništvu Hitlerja in Mussolinija se lepo slišijo, ampak ti protesti izgubijo po dru-gi strani vso učinkovitost in celo padejo na ni-vo grde hinavščine — ko pa vse svet vidi, kako Hitler in Mussolini prejemata najnujnejše po-treščine iz baš istih dežel.

Ameriško delavstvo, kolikor je organizira-nega, poziva na boj kot fašističnih dežel — isto-časno pa iz Amerike odhaja v Nemčijo, Italijo in na Japonsko ves material, ki omogoča vojne pohode in strahote japonskih militaristov na Kitajskem in fašističnih razbojnikov v Špani-ji in drugod. Ameriško ljudstvo lahko prepre-či z organizirano akcijo uvoz blaga iz Japon-ske, Nemčije in Italije, ne more pa zabraniti izvoza ameriškega blaga v fašistične države, kajti ta trgovina pomeni — prosperiteto za Ameriko in sveti profit za ameriške kapita-liste.

Pošteni ljudje v Ameriki lahko to trgovino preklinjajo z najhujšimi kletvicami, toda po-magalo ne bo nič in omešili se bodo — fašisti se pa bodo še bolj smejali zavaranim de-mokratičnim deželam...

Človek se mora prijeti za glavo, ko gleda ne-popolno hinavščino v krogih, ki najbolj tulijo proti fašizmu — tulijo na usta, istočasno pa za hrbtom dajejo fašistom material, s kater-im jim fašisti nameravajo zapečatiti tuleča usta!

Vzemimo Mehiko, ki se že nekaj let ponaša kot protifašistična država. Zadnje pomlad je mehiška vlada podpržavila na svojih tleh petrolej, ki je bil last ameriških in angleških kapita-listov. In kaj se godi danes? Mehiška vla-da prodaja petrolej Nemčiji in Japonski kar na debelo. Da pa ta trgovina ne bo trpela, se mora mehiška protifašistična vlada ponižati in omejiti protifašistično propagando na svojih tleh!

Vsak otrok lahko ve, da fašistični režimi so-vražijo sovjetsko Rusijo in sovjetska Rusija sovraži fašistične režime — vsaj na zunaj, po propagandi z obeh strani je tako soditi. Ali se sovjetska Rusija drži bojkota mednarodnega demokratičnega delavstva napram Nemčiji, Italiji in Japonski? Niti malo ne! Sovjeti neprenehoma trgujejo z nemškimi naciji, ita-lijanskimi fašisti in japonskimi militaristi. Sovjeti neprestano prodajajo Hitlerjevemu re-žimu in Mussolinijevi Italiji surovine — zlasti olje — za oboroževanje in živež. Ob času Mus-solinijeve vojne v Abesiniji je Mussolini pre-jemal iz Rusije velike zaloge olja, iz katerega so potem producirali bencin za bombnike, ki so mesarili abesinske domačine in kasneje španske lojaliste... Se danes sovjeti zalagajo nacije in fašiste z materialom, s katerim utrjujejo moč osi Berlin-Rim, dočim jo delavci drugih dežel skušajo oslabiti...

Ameriški komunisti, ki so danes za demo-kracijo — hahal! — ne črhnejo niti besedice proti trgovini Rusije s fašisti. Če jih opozo-riš na to, se odrežejo, da sovjeti imajo trgo-vinske pogodbe z Nemčije in Italijo in teh po-godb ne smejo prelomiti. Če jim pa poveš, da Združene države imajo tudi pogodbo z Nem-čijo in Italijo, na temelju katere ameriški ka-pitalisti prodajajo Hitlerju kombe za njegova vojaška letala v Španiji, se komunisti nič ne zmenijo, in ako bi mogli, bi takoj prelomili po-godbo in ustavili trgovino med Ameriko in fašističnimi režimi.

Očitanje, da si demokratične dežele s svoji-mi bedastimi odnošaji z diktatorji same kop-ljejo svoj grob, vsebuje precej resnice. Trgo-vinski stiki so demokratičnim vladam še ved-no sveti ne glede na to, kako so nemoralni in škodljivi demokratični deželi. Hitler se ne bi bil nikdar oborožil brez pomoči Anglije, Fran-cije in Amerike, da ne omenjamo Rusije — Mussolini ne bi bil nikdar v stanju voditi raz-bojniškega napada na Abesinijo in Španijo brez tuje pomoči in Japonci ne bi bili nikdar

(Dolje v zadnji koloni.)

Vesti iz Jugoslavije

LJUBLJANSKA CUKRARNA IN NJENI SPOMINI

Ljubljana je imela izza leta 1827 čistilnico, rafinerijo sladkorja. Obratni prostori so bili v Blatni vasi, v današnji Kolodvorski ulici na tistem kraju, kjer je zdaj mogoča palača ravateljstva državnih železnic. Deset let pozneje pa je čistilnica pogorela. Leta 1838, torej pred 100 leti, so začeli tam graditi poslopje za mehanično predelavo in tkalnico, ki je bila obratovlata leta 1842. Podjetje, ki je bilo izpraznjeno leta 1863 v delniško družbo z imenom "C. kr. privatna predelilnica bombaža in tkalnica," je imelo svoj sedež na Dunaju in je ustavilo obratovanje kmalu po svetovni vojni.

Leta 1828 so začeli tam graditi škri trgovec Friderik Rosman, angleški podjetnik William Moline in arhitekt Matevž Pertsche družbo za čiščenje sladkorja. Postavili so velikansko poslopje na sedanjem Ambroževem trgu in ob Poljanskem nasipu, ki mu še danes pravimo: stara cukrarna. Poslopje je zdaj last veletržica Franca Urbanca, v njem pa ima trdka Josip Kunc & Co. tovarno pletenin in tkanin. Nekdanje čase je bilo tam prodajalnice Ljubljance in pašnik. Ko so odstranili večje zapreke, so začeli zidati tvornico. Najbrž je bilo sredi leta 1829. Tvornica je bila dograjena leta 1830. Sestnadropstno poslopje je bilo takrat najvišja ljubljanska stavba. Tvornica omenjenih osnovateljev je prešla po nekaj letih v last trdke Česke in Tichy, od nje pa sta jo prevzela leta 1837 dunajski bankirja Arstein in Ekeles. Podjetje se je naglo širilo, zlasti ko se mu je leta 1846 pridružila še tržakova trdka Brentana & Company. Da je podjetje imenitno uspevalo, dokazuje to, da je leta 1856 plačalo 755.000 goldinarjev carine, drugih davčnin pa 8.000 goldinarjev. Tovarna je zaposlovala 16 uradnikov in čez 200 delavcev. Predčisti sladkor in sirup, rjav vkuhani sladkorjev sok, je izvažala posebno na Madžarsko in po Balkanu.

Dne 25. avgusta 1858, proti 10. uri zvečer so naznanili strelj iz gradu ogenj. Iz tvornice za sladkor se je valil gost dim, kmalu se je vnel velikanski požar, o katerem so poročale "Novice" dne 1. septembra: "Naše cukrarnice ni več! Strašen ogenj ponoči v aredu jo je pokončal od verha do tal čisto vso; le na enem koncu je ostalo stanovišče cukrarnarskih gospodov, na drugem pa hrami za derva in stala; vse drugo sila veliko in šest nadstropij visoko poslopje, kjer imajo mašine, kuhajo cukr in so imeli zaloge cukra spravljene, je pogorelo, in gori še danes, že šesti dan po prvem ognju. Škoda je strašno velika, ako se pomisli, da razun velikega poslopja je blizu 20.000 centov cukra zgorelo, so vse druge mašine pokončane in je obilo drugih priprav razdanih. Celo noč pa še drugi dan je tekla Ljubljana od tal vsa črna in sladka od sirupa, ki je tekel v vodo, čeravno so ga otroci in babe ločile v lonce in ga nalovile nekatere babure na cente. Fabrika je sicer, kakor smo slišali, zavarovana za 680.000 glid. pri več asekuracijah; pri graški je poslopje zavarovano za 85.000 glid. — čez vse to je še vendar škoda velika. Kar pa ni ogenj pokončal, je pokončala tolovajska drhal, ktera je v stanovišču, do katerega ni ogenj segal, pokradla, kar je mogla, ali pa razdajala in razbila drage peči, posode, zerkala, peči in drugo pohištje. Res bi ne bili verjeli, da imamo take tolovaže v Ljubljani! Kako se je ogenj pričel, ni še za gotovo znano, slišali smo, da imajo enega delavca zaprtega, na katerega leti sum, da je po njegovi nemarnosti ali kakor koli se fabrika unela. Velika sreča je, da ni bilo celo noč nobene žabe, če ne bi bile šle cele Poljane in morebiti še več predmestij, v največji nevarnosti pa je bila živnozdravilska šola, ktera je tikoma fabrike in ima pod streho

potem razpustili. Nekaj jih je stopilo v notranje-avstrijsko prostovoljno četo planinskih lovcev in so jih porabili za stražo na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, 356 "meksikajnarjev" je pa odšlo na Dunaj. Bila je ta sodrga nabrana iz raznih držav in dežel, in so se potem poizgubili domov."

Ti rdečehlačniki so bili dokaj petični. Denar so najrajši zapivali pred odhodom čez široko lužo v gostilni "Pri Meksikancu" v bivši Kirbischovi hiši poleg sedanjega kina "Matice". Tam je taberna stari Činkole, dokler se ni preselil v Kopitarjevo ulico.

Dne 16. marca 1871 je bila stvorjena v Ljubljani državna tobačna tovarna. Finančni erar je vzel poslopje stare cukrarne v najem za pet let, to je čas, dokler ni bilo sezidano za tovarno ustrezajoče novo poslopje. Sprva so izdelovali v tovarni, v kateri je bilo zaposlenih okoli tisoč delavk, samo viržinke. Toda delavke se niso dolgo veselile zasluzka, kajti dne 4. januarja 1872 je nastal v poslopiju znova požar. Po poročilu v "Laibacher Zeitungu" z dne 5. januarja se je začelo ob pol eni popoldne iz dimnika močno kaditi. Ko se je zaznalo, da gori, so se usule tovarniške delavke iz poslopja ter se jele prerivati po stopnicah proti izhodu. Pomirjevalno priogovarjanje uradnikov in slug, da bi omejili natrpanost, ni prav nič zaleglo. Na stopnicah med drugim in tretjim nadstropjem, kjer je bila gneča največja, je več delavk padlo, zaradi tega so bile nekatere bolj ali manj poškodovane. Marijo Večajačo so v tej gneči tako zmečkali, da je obležala mrtva. Neka delavka je iz strahu skočila skozi odlično cev dve nadstropji globoko in se hudo pohabila. Sedemnajstletna Mina Perko je bila nad pol ure nezavestna. K zavesti jo je spravil šele primarir dir. Keesbacher z umetnim dihanjem. Več žensk so oddali v bolnišnico. Ker ni bil ogenj v dimniku tako zelo nevaren kakor so prvotno mislili, so ga kmalu pogasili.

Dne 3. junija 1872 so pričeli graditi na Tržaški cesti poslopja za tobačno tovarno. Delo je napredovalo tako, da so lahko ves obrat med 9. in 16. avgustom 1873 preselili iz nekdanje cukrarne v novozgrajeno tovarno. Izza tistega časa so uporabljali staro cukrarno predvsem za nastanjanje rezervistov in vojaštva sploh. Kako so tam bivali in umirali naši poetje, je znano. Po državnem prevratu, ko je bila velika sila za stanovanja, so dobili v bivši cukrarni prav mnogi skromno stredo, dokler se ni tja preselilo sedanje Kunčevo podjetje.—Po Jutru.

KOROŠKI DROBIŽ

Zadnje nedeljo v oktobru so tudi po Koroškem zbirali staro železo. Nabrali so ga za 140 vagonov.

Pod Peco nameravajo zgraditi vodovod, ki bi oskrboval z vodo Zgornje in Spodnje Libuče ter deloma tudi Pilberk.

Pri Velikovecu gradijo kamenit most, ki bo največji na Koroškem. Visok bo 25 m in nad 200 m dolg. Z mostom bo odrezan velik ovinek na državni cesti in odpravljen hud klanec, na katerem se je zgodilo že nebroj prometnih nesreč.

V Celovcu so pretekli teden šteli prebivalstvo. Rezultat še ni znan. Odslej bo o kretanju prebivalstva poleg policije vodila evidenco tudi znana narodna socialistična dobrodelna organizacija NSV, v katere delokrog spadajo tudi statistične zadeve.

Pogorelo je pri Štancu v Rutah pri Vodišah. Rešili so samo živino. Škoda cenijo na 15.000 mark ali okrog 200.000 din.

potem razpustili. Nekaj jih je stopilo v notranje-avstrijsko prostovoljno četo planinskih lovcev in so jih porabili za stražo na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, 356 "meksikajnarjev" je pa odšlo na Dunaj. Bila je ta sodrga nabrana iz raznih držav in dežel, in so se potem poizgubili domov."

Ti rdečehlačniki so bili dokaj petični. Denar so najrajši zapivali pred odhodom čez široko lužo v gostilni "Pri Meksikancu" v bivši Kirbischovi hiši poleg sedanjega kina "Matice". Tam je taberna stari Činkole, dokler se ni preselil v Kopitarjevo ulico.

Dne 16. marca 1871 je bila stvorjena v Ljubljani državna tobačna tovarna. Finančni erar je vzel poslopje stare cukrarne v najem za pet let, to je čas, dokler ni bilo sezidano za tovarno ustrezajoče novo poslopje. Sprva so izdelovali v tovarni, v kateri je bilo zaposlenih okoli tisoč delavk, samo viržinke. Toda delavke se niso dolgo veselile zasluzka, kajti dne 4. januarja 1872 je nastal v poslopiju znova požar. Po poročilu v "Laibacher Zeitungu" z dne 5. januarja se je začelo ob pol eni popoldne iz dimnika močno kaditi. Ko se je zaznalo, da gori, so se usule tovarniške delavke iz poslopja ter se jele prerivati po stopnicah proti izhodu. Pomirjevalno priogovarjanje uradnikov in slug, da bi omejili natrpanost, ni prav nič zaleglo. Na stopnicah med drugim in tretjim nadstropjem, kjer je bila gneča največja, je več delavk padlo, zaradi tega so bile nekatere bolj ali manj poškodovane. Marijo Večajačo so v tej gneči tako zmečkali, da je obležala mrtva. Neka delavka je iz strahu skočila skozi odlično cev dve nadstropji globoko in se hudo pohabila. Sedemnajstletna Mina Perko je bila nad pol ure nezavestna. K zavesti jo je spravil šele primarir dir. Keesbacher z umetnim dihanjem. Več žensk so oddali v bolnišnico. Ker ni bil ogenj v dimniku tako zelo nevaren kakor so prvotno mislili, so ga kmalu pogasili.

Dne 3. junija 1872 so pričeli graditi na Tržaški cesti poslopja za tobačno tovarno. Delo je napredovalo tako, da so lahko ves obrat med 9. in 16. avgustom 1873 preselili iz nekdanje cukrarne v novozgrajeno tovarno. Izza tistega časa so uporabljali staro cukrarno predvsem za nastanjanje rezervistov in vojaštva sploh. Kako so tam bivali in umirali naši poetje, je znano. Po državnem prevratu, ko je bila velika sila za stanovanja, so dobili v bivši cukrarni prav mnogi skromno stredo, dokler se ni tja preselilo sedanje Kunčevo podjetje.—Po Jutru.

KOROŠKI DROBIŽ

Zadnje nedeljo v oktobru so tudi po Koroškem zbirali staro železo. Nabrali so ga za 140 vagonov.

Pod Peco nameravajo zgraditi vodovod, ki bi oskrboval z vodo Zgornje in Spodnje Libuče ter deloma tudi Pilberk.

Pri Velikovecu gradijo kamenit most, ki bo največji na Koroškem. Visok bo 25 m in nad 200 m dolg. Z mostom bo odrezan velik ovinek na državni cesti in odpravljen hud klanec, na katerem se je zgodilo že nebroj prometnih nesreč.

V Celovcu so pretekli teden šteli prebivalstvo. Rezultat še ni znan. Odslej bo o kretanju prebivalstva poleg policije vodila evidenco tudi znana narodna socialistična dobrodelna organizacija NSV, v katere delokrog spadajo tudi statistične zadeve.

Pogorelo je pri Štancu v Rutah pri Vodišah. Rešili so samo živino. Škoda cenijo na 15.000 mark ali okrog 200.000 din.

Počasna likvidacija Društva narodov

Skopobesedna brzjavka je javila pred nekoliko dnevi, da je glavni tajnik Društva narodov Avenol zavoljo štednje reducirai svojega kabinetnega šefa, Francoza Hodena. To je začetek cele vrste političnih ukrepov, ki so postali v Društvu narodov potrebni zaradi českoslovaških dogodkov in monakovskih sklepov, to je konec politike, ki smo jo dvajset let označevali za politiko Društva narodov.

Te politike ni delala kakšna plenarna skupščina te ustanove, ki se je sestala vsako leto enkrat za nekoliko tednov. Določal tudi ni Svet Društva narodov, katerega člani so se sestajali dvakrat letno v Ženevi. "Ženevske politike" pa tudi niso delale tehnične komisije in odseki ali stalna ženevska diplomacija — kakor povsod, kjer obstajajo birokratski aparati, je navsezadnje tudi tu stalna birokracija obvladovala celotni mehanizem. Naj so zunanji ministri z ženevskih tribun puščali še tako visoke govore, zadnja odločitev je bila končno le na štabu nameščenstva, ki obsega 800 oseb. Ta štab je lahko celo leto pripravljel teren za velika zasedanja. Zato je reforma glavnega tajništva Društva narodov in njegovih uredov dosti več nego reforma kakršnega koli paragrafa pakta Društva narodov.

Po monakovskem sestanku je odšel Avenol v Pariz, kjer je imel obsežne razgovore z Daldierom in Bonnetom. Tu je moral ugotoviti, da obsega monakovski koncept tudi Društvo narodov. Francoska ministra sta mu povedala, da bo mogla Francija in ž njo brkone tudi Anglija le tedaj ohraniti svoje zanimanje za Društvo narodov, če bo storjeno vse, da se Berlinu in Rimu omogoči povratek v Ženevo. Za to je v prvi vrsti potrebno odstraniti vse uradnike, ki so s svojim vplivom na tisk nastopali proti totalitarnim državam. Drugič je potrebno omejiti politični pomen Društva narodov čim bolj in razviti tehnično smer v okviru te ustanove. Šlo je za preoblikovanje birokracije, ki je storila vse, da bi se pakt Društva narodov ne spremenil.

Ta preosnova ni tako lahka. Kakor smo povedali, obsega Društvo narodov 800 nameščencev, od katerih jih ima samo tajništvo nad 500, a Mednarodni urad dela jih ima nekaj manj nego 300. Tu je všteto seveda tudi tehnične osebe, od prevajalcev do liftbojev, tako da predstavlja Društvo narodov prav za prav le okrog 200 oseb. Te pripadajo najrazličnejšim naro-

rem se je zgodilo že nebroj prometnih nesreč.

V Celovcu so pretekli teden šteli prebivalstvo. Rezultat še ni znan. Odslej bo o kretanju prebivalstva poleg policije vodila evidenco tudi znana narodna socialistična dobrodelna organizacija NSV, v katere delokrog spadajo tudi statistične zadeve.

Pogorelo je pri Štancu v Rutah pri Vodišah. Rešili so samo živino. Škoda cenijo na 15.000 mark ali okrog 200.000 din.

Sinclair Lewis, ameriški pisatelj, podpisuje aplikacijo kot član Actors Equity Assn. Bert Lytell (levo) je predsednik te organizacije. Na desni je Helen Hayes, znana gledališka in filmska igralka.

dom, saj so skoraj vse države članice zastopane v tajništvu. Funkcionarji polagajo ob vstopu v službo prisego, da bodo poslušali le navodila glavnega tajnika — toda v praksi je marsikaj drugače, poedini uradniki ohranjajo seveda stike s svojimi deželami in vladi. Zato je Ženeva še danes največja centrala za vse vesti na svetu, zato pa je posledica monakovske konference delna likvidacija tajništva Društva narodov in omejitev njegove politične moči.

Hoden je bil eden najbolj naderjenih zagovornikov politike Društva narodov in njegova odstranitev pomeni začetek splošne "čistilne" akcije. Ko se je nepriljubljeni ravnatelj knjižnice, Holandec Sevansa, prostovoljno umaknil, domnevajo, da mu bo sledil sedaj tudi ravnatelj higienskega oddelka, Poljak Raychman, ki je bil v stalnem nasprotstvu z vlado polkovnika Becka. Izmed različnih oddelkov — oddelk za informacije, opij, mandate, intelektualno sodelovanje, finance itd. — bodo tri oddelke skoraj popolnoma likvidirali, politične oddelke bodo združili v osrednji oddelk, pri čemer bodo odstranili uradnike, ki so se zavzemali za integralno politiko Društva narodov. Isto se bo zgodilo z združitvijo raznih tehničnih oddelkov v "socialni oddelk." Nikakor ne gre toliko za štednjo, kolikor za ugoditev Franciji, ki je po dvajsetih letih spremenila svojo politiko. Odstranili bodo kakšnih sedemdeset osebosti, nakar bosta Berlin in Rim vstopila morda v nevtralizirano Društvo narodov. Herriot je dejal: "Ženeve ne bodo pokopali, temveč jo bodo le balzamirali." To pomeni, da bo imela še manj pomena nego do sedaj in da bo šlo bolj igrača trenutnega položaja med velesilami.

Tedenski odmevi

(Nadaljevanje z 2. strani.)

Tisti, ki smo ob pojavu nove komunistične "linije" kritizirali politiko ljudskega frontizma in napovedali, da z njo delavstvo ne more priti nikamor drugam ko v reakcijo, smo bili proglašeni za — "trockiste".

Dogodki v Franciji le potrjujejo vse kritike, ki so bile kdaj izrečene proti "ljudski fronti", ki v bistvu ni nič drugega ko začasno paktiranje med delavstvom in psevdoliberalno sekcijo kapitalizma. Največji paradoks te politike je v tem, da je prav ljudska fronta odgovorna za Daladierjevo vlado, ki sedaj z oboroženo silo sadiščno razbija stavke in aplah vse delavske gibanje, ruši socialne reforme in uvaža napoli fašistično diktaturo skozi zadnja vrata.

Nauk vsega tega je, da se mora delavstvo povsod zanašati le na svojo lastno moč, na svojo lastno organizacijo in zavest, ne pa koketirati z buržvazijo, pa bila "liberalna" ali torijska, in ubijati svoje sile z reševanjem bankrotiranega kapitalizma. S tem le demoralizira lastne sile in uničuje borbeni duh in solidarnost delavstva.

Zlobnost za zlobnost

On: "Ali res ne verjamete, gospodična Milena, da se boste počasi naučili ljubiti me?"

Ona: "Nikoli, tega ne boste doživeli!"

On: "Saj sem si že mislil: Prestari ste že za učenje!"

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

Tako zvana višja družba si za svojega otroka — k večjemu imajo dva — lahko najame privatnega učitelja.

Jaz mislim, da so ljudstvu v prvi vrsti potrebni dobri voditelji. Izobraženi inteligenti bi morali priti do sporazuma in iti z nevednim delavskim ljudstvom v skupen boj proti kapitalizmu in pobijati sovražstvo in mrnjo eden proti drugemu. Potem šele nam bo pot zagotovljena v bolj-šo bodočnost in pravo socialno demokracijo. Pot, po kateri zdaj gremo, vodi naravnost v fašizem. Naša naloga tukaj v Ameriki je, da se združimo v delavske organizacije, ker prav lahko se zgodi, da tudi tukaj pride kruti fašizem na naša pleča. Mi tukaj v Ameriki moramo delati na tem, da se združijo vse delavske organizacije. Kaj nam je treba ADF in CIO in še druge organizacije? Mi potrebujemo združenje, ker star pregovor pravi, da sloga jači, nesloga pa tlači. — Pozdrav vsem zavednim delavcem širom Amerike.

Frank Cellin, 142.

Sudetski Nemci dali zaupnico Hitlerju

Reichenberg, Nemčija, 5. dec. — Sudetski Nemci so dali pri večerajšnjih volitvah zaupnico Hitlerju, svojemu "osvoboditelju". Trideset nacijskih kandidatov za poslanec je dobilo v 66 sudetskih distriktih, katere je Nemčija dobila po sklenitvi sporazuma v Monakovem, kateremu je sledilo razkosanje Českoslovaške 98,7% vseh oddanih glasov. Hitlerjeva lista je dobila 2.152.256 glasov, proti pa je glasovalo 26.497 volilcev.

Orožje bo govorilo pravi diplomat

Bratford, Anglija, 5. dec. — Grof De la Warr, član Chamberlainovega kabineta, je v svojem govoru v tem mestu posvaril Hitlerjevo Nemčijo, naj ne ponovi pomote iz l. 1914, ko je Nemčija mislila, da je mogočnost britskega imperija razpadla. On je naglašal, da so Angleži prepričani, "da bo učinkoviti odgovor dalo le orožje". Dejal je, da je Velika Britanija razočarana, ker monakovski dogovor ni prinesel pomirjenja. Konecise, ki jih je dobila Nemčija, je niso zadovoljile in ona zahteva več.

Stavka pri Hearstovih listih

Piketi oblegajo urade listov v Chicagu

Chicago, 5. dec. — Eksekutivni odbor časnikaške unije, včlanjene v Amerikem časnikaškem gildu (CIO), je oklical stavko uredniških, upravnih in komercialnih uslužbencev pri dveh Hearstovih listih — Herald Examiner in Evening American — v Chicagu.

Joseph D. Keenan, tajnik Clkaške delavske federacije, je naznanil, da se člani unij Ameriške delavske federacije, ki so upo-

aleni pri Hearatu, ne bodo pridružili stavkarjem. V unijah A. D. F. so organizirani tiskarji, strojniki, vozniki in nekateri drugi delavci.

Piketi časnikaške unije oblegajo urade obeh listov na W. Madison st. in Wacker Drive. Don Stevens, tajnik unije, je dejal, da je bila stavka oklicana potem, ko so člani časnikaške unije s 137 proti 65 glasovom odobrili akcijo eksekutivnega odbora. Stevens je rekel, da sta upravi listov krili provizije sklenjene pogodbe in terorizirali časnikaške. Merrill C. Meigs in Harry A. Kohler, izdajatelja, zanikata obdolžitve. V posebni izjavi pravi, da sta vedno priznavala pravico kolektivnega pogajanja in da je unija z oklicem stavke kršila pogodbo, katere veljavnost poteče 20. januarja prihodnjega leta.

HUMOR

Dobesedno

"Včeraj bi kmalu utonil, ko sem s pomola padel v morje!"
"Ali ne znaš plavati?"
"Znam, a ob bregu sem videl desko z napisom: 'Plavanje in kopanje tu prepovedano!'"

Otroci med seboj

"Moje očeta so včeraj fotografirali."
"To ni še nič. Mojemu so pa že vzeli prstne odtise, tvojemu pa ne!"

Dober navet

"Dan pred svojim potovanjem sem zmerom čisto bolan od nestrpnosti."
"Zakaj se pa ne odpelješ dan popreje?"

"Poglej, mamica, ta mož ima popolnoma črn obraz."
"Da, dragec. To je zamorec in je povsod črn."
"Od kod pa ti to veš, mamica?"

"Še nikoli nisem imel prepira s svojo ženo, da bi ga mogel takoj poravnati!"

"Strela! Tvoj bančni račun bi pa jaz rad imel!"

Iz otroških ust

"Teta, daj no, vstani."
"Zakaj pa, ljubček moj?"
"Da bom videl, ali res sedi na denarju, kakor je včeraj rekel očka."

On the Trail of Tuberculosis

Boy Scout having tuberculin skin test—a means of telling if tuberculosis germs are present in his body. Tuberculin testing activities are carried on throughout the year by the income received from Christmas Seals.

VOLTAIRE:

Kandid ali optimizem

POSLOVENIL OTON ZUPANČIČ
UVOD NAPIŠAL STANKO LEBEN

Ali veš, da imajo ti ljudje zmerom hudiča v živodu? Hitro grem po duhovnik a, da ga izžene." Pri teh besedah sem vztrepetal, nato sem zbral tisto malo moči, kar mi jih je še ostalo, da sem obupno zakričal: "Usmilite se me!" Nazadnje se je portugalski brivec osredil in mi zašil kožo; celo njegova žena se je zavzela zame; v štirinajstih dneh sem bil pokoncu. Brivec mi je našel službo; prišel sem za strežnika k nekemu malteškemu vitezu, ki se je odpravil v Benetke. Ker me pa moj gospodar ni imel s čim plačevati, sem šel služiti k nekemu beneschemu trgovcu, ki sem ga spremljal v Carigradu. Nekoč se mi zahoče stopiti v mošejo; notri ni bilo nikogar, samo star imam in mlada, lepa deklica, ki je prebrala svoj molek. Prsi so ji bile razgaljene; sredi nedrj je imela lep šopek iz tulipanov, vrtnic, vetrnic, latic, jacin in jegličev: spustila je šopek na tla; jaz sem ga pobral in ji ga posadil s prespoštljivo postrežnostjo na prejšnje mesto. Pri tem sem se tolikanj pomudil, da se je imam razljutil; in ker je videl, da sem kristjan, je zaklical na pomaganje. Odvedli so me pred kadijo, ki mi je velel dati sto palic po podplatih, nato pa me je poslal na galeje: priklenili so me natanko na isto galejo in na isto klop kakor gospoda barona. Na tej galeji so bili štirje mladi Marselci, pet duhovnikov z Napolja in dva menihi s Krfa, ki so nama povedali, da je doživel vse hujšo krivico nego jaz; jaz pa sem trdil, da je nekaj dosti bolj nedolžnega, vtakniti ženski šopek v nedrja nego biti nag z dvornim častnikom. Nepristojno sva se pričkala in dobivala po dvajset udarcev z žilavko na dan; dokler niso pripeljali zapletki dogodkov na tem svetu na galejo vas, ki ste nas odkupili.

"No, Pangloss moj dragi," mu je rekel Kandid, "ko so vas obešali, razteževali, pretepali, ko ste veslali na galejah, ali ste ves čas verjeli, da je na svetu vse najbolje urejeno?" — "Jaz sem še vedno svojega prvotnega mnenja; zakaj navsezadnje sem le filozof: ne spodob se, da bi si oporekal, ker Leibniz ne more učiti krivih naukov in je najprej ustanovljena harmonija najlepše na svetu, prav tako kakor svetovni prostor in čista materija.

XXIX.

Kako je našel Kandid Kunigundo in starko

Ko so si Kandid, baron, Pangloss, Martin in Kakambo pripovedovali svoje dožitke, močevali o slučajnih ali neslužajnih dogodkih na tem svetu, razpravljali o vzrokih in učinkih, o moralnem in fizičnem zlu, o svobodi in nujnosti, o tolažbi, ki jo moreš uživati, kadar si prikovan na turško galejo, so pristali na propontski obali pred hišo transilvanskega kneza. Prvo, kar so uzrli, je bila Kunigunda s starko, ki sta obešali priteci na sušilo.

Baron je ob tem pogledu prebledel. Ko je zagledal nežni ljubimec Kandid svojo lepo Kunigundo zarjavelo, s podplutimi očmi, veliki prsi, nabranimi lici, rdečimi in razpokanimi rokami, ga je stresla groza in se je tri korake umeknil, nato je stopil iz vpljudnosti proti nji. Objela je Kandida in svojega brata; objeli so starko; Kandid je obe odkupil.

V bližini je bila majhna pristava; starka je predlagala Kandidu, naj si jo kupi, dokler se ne domore vsa družba boljše usode. Kunigunda ni vedela, da je grda; nihče je ni nikdar opozoril na to; Kandida je opomnila njegovih obljub v tako odločnem tonu, da se jih blag Kandid ni upal odkloniti: izjavil je torej baronu, da se hoče z njegovo sestro poročiti. "Ni-

koli ne bom trpel," je rekel baron, "takega ponižanja z njene in take nesramnosti z vaše strani; te sramote mi ne bo nihče nikdar opomnil; moje sestre otroci ne bi bili sprejeti v noben plemiški zavod v Nemčiji; ne, moja sestra ne sme vzeti nobenega razen barona nemške države." Kunigunda se mu je vrgla pred noge ter mu jih molčila s solzami: ostal je neizprosen.

"Jurij s pušo," mu je dejal Kandid, "otel sem te z galeje, plačal odkupnino zate, plačal jo za tvojo sestro: tukaj je pomivala posodo, grda je; iz same dobrote jo hočem vzeti za ženo in ti bi se mi še upiral! Vnovič bi te ubil, če bi se vdal svoji jezi."

"Lahko me še enkrat ubiješ, z mojo sestro pa se ne poročiš, dokler bom jaz živ."

XXX.

Sklep

Kandidu na dnu srca ni bilo prav nič do tega, da bi se s Kunigundo oženil; toda baronova skrajna nesramnost ga je gnala, da bi sklenil zakon, in Kunigunda je tako navirala, da ni mogel izmekniti. Poprašal je za svet Panglossa, Martina in zvestega Kakamba. Pangloss je sestavil lepo spomenico, s katero je dokazoval, da nima baron nobene pravice do svoje sestre, in da se more ona po vseh državnih zakonih poročiti s Kandidom na levo roko; Martin je menil, da bi vrgli barona v morje; Kakambo je sklenil, da bi ga bilo treba vrniti levantinskemu kapitanu in ga spraviti nazaj na galeje; pozneje bi ga poslali s prvo ladjo očetu generalu v Rim. Ta svet se je zdel vsem prav moder; starka ga je odobrila, sestri so ga zamolčali. Stvar se je izvedla z majhno vsotico denarja. Imeli so zadoščenje, da so preliščili jezuita in pristrigli nemškemu baronu ošabni greben.

Vsa podoba je kazala, da bo živel Kandid najprijetnejše življenje pod soncem, ko je po tolikih neizgovodih poročen s svojo ljubico, združen s filozofom Panglossom, s filozofom Martinom, z bistroumnim Kakambom in starko, in ko je prinesel toliko demantov iz domovine nekdanjih Inkov. Toda židje so ga tako oskubili, da mu ni ostalo nič razen njegove male pristave. Zena, ki je bila od dne do dne grša, je postala zadirčna in neznosna; starka je bolehal in je bila še slabše volje nego Kunigunda; Kakambo, ki je obdeloval vrt in hodil v Carigrad prodajati zelenjave, je bil ves zgaran od dela in preklinjal svojo usodo; Pangloss je obupaval, ker ni blestel na kaki nemški univerzi; Martin je bil trdno preverjen, da je povsod enako slabo, in je potpel. Kandid, Martin in Pangloss so včasih disputirali o metafizični in morali. Često so videli, kako so pod okni mimo pristave plavale ladje, ki so vozile efendije, paše, kadije v pregnanstvo na Lemnos, Mitilene, v Erzerum; videli so, kako so prihajali drugi kadiji, drugi paše, drugi efendiji, ki so zavzemali mesta za pregnanci, in so bili ob času zopet sami pregnani; videli so glave, skrbno nagačene s slamo, ki so jih nosili Visoki Porti v poklon. Ti prizori so bili povod za še živahnjša razpravljanja; in kadar so učeni prepri postihnil, je bilo tako neznanstvo pusto, da se jim je starka nekdaj drznila reči: "Rada bi vedela, kaj je hujše: da te stokrat posilijo zamoraki gusarji, da ti režejo ritnico, da tekaš pri Bulgarjih skozi šibe, da te pri auto-da-feju bičajo in obešajo, da te pri živem telesu paraajo, da moraš veslati na galeji, trpeti sploh vse nesreče, ki smo jih mi vsi prebili — ali da čepiš tukaj brez vsakega dela."

(Konec prihodnjice.)

"Ušel si kaj," e zagodrnjal Tomaž, "pa tepen si bil dosti krat?" Že je z drhtečo roko privlekel kos v umazan papir zavitega kruha in vrgel psu kosček. Potem se drugega, tretjega. Pes je kosčke pohlepno lovil, dokler ni bilo kosa konec. Še drugi kos je moral privleči Tomaž iz torbe.

Ko je tudi ta izginil v pasji želodec, je legel pes zraven Tomaža. Potem je iznenada planil kvišku in zbežal čez polje.

"Zdaj, ko je sit, je pa šel. Tega se je od ljudi naučil," si je rekel Tomaž.

Se zmerom je bil utrujen. Še četrt ure bo posedel, potem pojde, da bo pred nočjo v vasi, takrat, ko povsod večerjajo. Tople jedi si je zaželel. Sam kruh ne greje in moči tudi ne daje.

Zadremal je. Čez nekaj minut se je zdrlil. Pes se je vrnil. Legel je k njemu in mu položil glavo na koleno.

"Kaj... kaj...?" je zajekljaval Tomaž. "Kaj misliš pri meni ostati? Kaj bova pa jedla? Pojdi, odkoder si prišel!"

Pa je vendar pobožal psa in nazadnje rekel: "Zmotil sem se. Boljši si kakor ljudje."

Odteje je ostal pritepeni pes Tomažev tovariš. Skupaj sta hodila. Od vasi do vasi. Tomaž je kar pozabil, da ga bole noge, ko je gledal svojega Kruha, — tako ga je imenoval, — kako je tekal pred njim.

Zima se je bližala. Tomaž je že začel mialiti, kam bi to leto šel, da bi bil saj včasih na toplem. S Kruhom se je pogovarjal o tem, — toda kaj, siromak ni mogel govoriti! Samo drgnil se je zmerom od njegove noge, kadar ga je kaj vprašal.

Tomažu se je zdelo, da mu ljudje dosti rajši dajejo, ker ima psa pri sebi. Seveda, berač, ki ima psa, to ni nekaj vsakdanjega!

"Proti kranjski strani pojdiva za zimo, da," se je nekega dne odločil Tomaž. Tam so ljudje bogatejši. Tam bo bolje. Tam je že pred tremi leti prežimoval.

Prav za prav je bila tista pot težavna. Dvanajst dni. Tomaž je začutil njene posledice šele takrat, ko je bil že na cilju. Ko je prvi dan spet trkal na znana vrata, se mu je nekakrat zamislilo pred očmi in toliko, da ni padel. Pa se je zagrizel vase. Vzdržal je. Za bivališče se ta dan še zmenil ni. Dobil ga bo že, to je vedel. Če ne drugje, v seniku za cesto, kjer je že tisto zimo zmerom spal.

To noč je spal s Kruhom v župniškem kozolecu. Kozolec je bil odprt na obe strani in veter je pihal, da ga je premrazil. Drugo jutro je imel vse otrple ude.

S Kruhom sta odšla počasi po vasi. Od vrat do vrat. Še kave je dobil Tomaž to jutro, kakor že dolgo ne. Pogrela ga je, da je pozabil nočni mraz.

"Pa lepega psa imate," mu je rekla kmetica, ko je že odnesla skodelico. "Ali se ne bojitte, ko teka kar tako okoli?"

"Da bi se bal? Zakaj? Saj Kruhek ne popada."

"Čeprav ne, ampak kontumac!"

Kontumac? Kontumac? Tomaž ni vedel, kaj je to. Ko mu je kmetica vse razložila in mu hkratu povedala, da hodi že vse jutro konjač po vasi, je Tomaža kar vrglo s stola.

"Kruhek, Kruhek!"

Psa pa ni bilo pri vratih in od nikoder ni pritekel, naj ga je Tomaž še tako klical.

Kmetica je prišla za beračem na prag. Pogledala je po cesti. "Tamle je konjačev voz! O, najbrže vam ga je vzel!"

"Vzel?" Tomaž se je zdrlil in kri mu je zalila obraz. "Ali ga sme? Saj mi ga bo dal nazaj!"

"O ta pa ne da. Nam ga je vzel lani. Da, dobili bi ga bili, če bi prav dosti plačali. Sosedovim ga je pa vzel on dan. Da, kako smo takrat prosili, pa ni nič pomagalo. Veš, stekli-ni je spet... Kavčevce fanti je pes do smrti oklal, da umri je... Ne, da..."

Tomaž je zaloputnil vrata in hropeč je odhitel po cesti.

Pri cerkvi je stal konjačev voz, ves zagrajen in poln psov je bil.

Se dvajset metrov od voza je bil, pa ga je pes spoznal. Vzpel se je po ograji, cvilil, tulil in potem še drugi psi v zboru za njim.

Dr. Avg. Reisman:

Iz spominov na avstrijska sodišča

I.

V disciplinski preiskavi radi klobuka

V dneh, ko se pri slovenskem dnevniku tako nekončno veselijo, da sem bil radi postopanja v obrambi pravic slovenskega delavca iz naše socialne zakonodaje proti madžarski grofici obsojen na "redno" kazni, v strogi zapor in še 5 jurjev zraven, se živo spominjam svoje disciplinske preiskave pred 21. leti. Takrat so me dajali v disciplinsko, t. j. redovno preiskavo pred sodiščem v Slov. Bistrici, še po avstrijskih zakonih radi klobuka. Bilo pa je tako:

Začel sem s svojo odvetniško prakso kot odvetniški kandidat pri sodišču v Mariboru l. 1915. In sem garal ljubi Avstriji 13 mesecev zastoj. Bilo je leto najhujšega avstrijsko-nemškega pritiska na naš narod. To smo čutili tudi pri sodišču. Večina sodnikov je bila prepojena strupenega nemškega nacionalizma, ki je gledal v nas Slovenceh manjvreden narod, obsojen v to, da služni nemški gospodi. Za vsak zapisnik se je bilo treba boriti, v kakšnem jeziku se bo pisal. Kakor hitro so ti privranci ugotovili, da stranka razume nemški, sem moral pisati zapisnik v nemščini. Vpeljali so pravo strahovlado, o kateri bom še pisal. Največje boje s temi sodniki je imel skoro dnevno žilavi in vedno odporni slovenski odvetnik dr. Radoslav Pipuš, ki se edini ni dal ukloniti nobeni šikani. Moral je sicer marsikatero bridko pogoltniti, toda uklonil se ni, nikdar ni spregovoril nemške besede pri razpravi.

Marsikdaj me je grizlo, kako so ga radi tega mnogi mlajši sodniki ponizevali in mu delali vse mogoče neprilike, toda njegovi ni bilo mogoče omajati. To mi je silno imponiralo in ko sem odhajal jeseni 1916 v Slov. Bistrico, da nastopim prvo službo kot odvetniški koncipient v pisarni sedaj že pok. odvetnika dr. Florijana Kukovca, sem odločno sklenil, da tudi jaz ne bom dopuščal, da bi ponizevali jezik domačega ljudstva. In res nisem spregovoril na sodišču drugače kot v svojem materinem jeziku. Smatral sem to kot obsebi umljivo, saj je ležala potujočena Slov. Bistrica na naši domači zemlji, obkoljena krog in krog samo od slovenskega ljudstva.

Toda v Slov. Bistrici je bilo meščanstvo in z njim vred tudi vse uradništvo še mnogo bolj nemško zagrizeno, kot v Mariboru. Peščica zavednih Slovencev pa je bila še od preganjanj ob izbruhu vojne tako prestrašena, da se sploh ni upala družiti. "Čitalnica" je imela vsega skupaj 8 članov. Oba odvetnika sta bila sicer zavedna Slovencev, eden že zelo star, drug težko bolan in se tako radi ljubega miru nista več spuščala v borbo. Jaz pa sem bil mlad in ves prepojen češkega, Masarykovega duha in nisem hotel dajati nobene koncesije. Moj šef dr. Florijan Kukovec pa mi je prepustil v pisarni in izven nje popolnoma proste roke. Bil je zlata duša in izvanredno inteligenten. Ko sem ga o-

"Kruhek! Kru-uhuk!"

Tedaj je stopil z nekega dvorišča velik človek in novega psa je vlekel za sabo.

"Kruhek!"

Začuden je možak pogledal berača, zagnal ujetega psa med druge, potem pa je skočil na voz in pogljal.

"Kru-uhuk!"

"Kru-uhuk!"

Tomaž se je spodtaknil, padel. Tema ga je objela. Ko se je spet zbudil, je začutil, da je po obrazu ves moker. V glavi mu je žumelo in kri mu je lila po licih, čez usta. Ljudje so se nabrali okoli njega. Dotaknili se ga ni nihče, kakor bi bil gobav.

Zmeheno je starec pogledal po cesti. Nikjer več ni bilo voza. Kru-uhuk! je zastokal in po besil glavo. Solze so se mu pomešale s krvjo.

Kruhek pa je bil že daleč, daleč in nikoli več ga ni bilo k Tomažu.

Ubogi Kruhek!

pozoril, kako odločno piše socialistični dnevnik "Arbeiterzeitung", kako se zavzema za pravice slovenskih narodov v Avstriji in da imajo že po Češkem inteligentni večinoma ta list naročen, si je tudi on takoj naročil "Arbeiterzeitung" ter bil z njo silno zadovoljen. Njemu je sledilo tudi mnogo drugih slovenskih inteligentov.

Pri sodišču sta bila dva sodnika, oba zmožna slovensčine, toda njun občevalni jezik je bil nemški. S predsednikom sva dobro shajala, z mladim dr. F., sionom političnega uradnika s Kranjske, pa sva imela vedno trenja. — Če je le mogel, mi jo je zagodel. Po prevratu je sicer hotel ostati in se prilagoditi, a je moral oditi na zahtevo predsednika "Narodnega sveta", župnika Martina Medveda radi obnašanja leta 1914.

Hujše je bilo z uradniki, bivšimi avstrijskimi žandarji. Eden ali dva se nista sramovala jezika svoje delavske ali kmečke matere, drugi pa niso spregovorili slovenske besede, celo svoja imena so si popačili, da bi zakrili njihovo pravo preteklost.

Vse to me je le še bolj podžigalo. Moral sem seve silno paziti, se skrbno pripravljati na razprave, temeljito študirati, ker na prijaznost ali uslužnost pri teh ljudeh nisem mogel računati. Toda s tem so mi le koristili in sem marsikdaj, kljub skromnim dohodkom, kar med tednom odhitel z aktom v Maribor, da sem pri svojih starejših tovariših razčiščeval zamotane pravde.

Napetost je rastle. Mi pa smo začeli z novim življenjem v "Narodni čitalnici", z igrami, knjižnico in petjem. — Kmalu sem bil rdeča ruta za slovenje-bistriške Súdmarkovce. Na vsak korak sem čutil, kako me sovražijo in kako so dostikrat stikali za menoj glave. Vedel sem, da se nekaj pripravljajo in je čez nekaj mesecev res izbruhnilo: Ko sem prišel nekega dne na sodišče in zahteval pri pisarniškem uradniku Tschebullu neke spise, mi je rezko odgovoril v nemščini:

"Tako dolgo, dokler ne boste govorili nemški, ne dobite od mene nobenega odgovora," in sva se pomerila z očmi. Sicer mi je zavrela kri, a sem se vseeno obvladal in odločno opozoril, da mi mora na slovenskih tleh tudi v uradu slovensko odgovarjati. Toda nič ni zaleglo. G. Tschebull, tudi on je bil bivši orožnik, je ponovil svojo odredbo in moral sem oditi.

Odločil sem se takoj za pritožbo, toda zbal sem se, da ne bi pozneje utajil, ker nisem imel priče. Zato sem poslal na sodišče še uradnico z naročilom, naj ravnotako v slovensčini zahteva spis pri g. Tschebullu. Pa se je takoj vrnila vsa razburjena, da je tudi njo nagljal. Iz previdnosti sem poslal še mlajšo uradnico, a je obe odpravil s posebnim

naročilom, naj mi povesta, da se mora pri njemu nemški govoriti.

Se isti dan sem odposlal pritožbo na predsedstvo okrožnega sodišča v Maribor, in še Jugoslovanskemu klubu na Dunaj interpelacijo. Čez 7 dni sem bil klican k predsedniku, ki me je obvestil, da morajo uradniki vsled brzogovorne odredbe predsedstva govoriti slovenski.

Sel sem takoj poskusiti srečo in res, g. Tschebull je zopet razumel slovenski.

Mislil sem, da je s tem zadeva končana. Toda čez par mesecev sem bil zopet klican k predsedniku sodišča, ki mi je javil, da se je g. Tschebull pritožil proti meni, da sem žalil dostojanstvo sodišča vsled nedostojnega obnašanja. Vse osepel sem vprašal, zakaj? Predsednik, ki se je pri tem že sam hudomušno smejal, mi je odgovoril: "Baje ste enkrat vstopili pri g. Tschebullu v pisarno in ste imeli med vrata mi še klobuk na glavi". Dal sem na zapisnik sledeči odgovor: "Res se je morda tu in tam zgodilo, da sem imel na pragu pisarne še klobuk na glavi, ker običajno nosim v eni roki polno spisov, a z drugo moram odpirati kljuko in tako pač ostane klobuk na glavi, dokler ne spustim kljuke."

Podpisano in prebrano, pa je bilo obenem tudi končano moje preklanje z g. "oberoffizialom". To je bila moja prva in edina disciplinska preiskava pred sodiščem v Avstriji in tudi v Jugoslaviji do vredne kazni radi pravde z groficom Zichy, o kateri je s tolikim zadoščenjem poročal "Slovenec". (Se pride.)

Iz otroških ust

"Poglej mamica, tisti mož ima pa črn obraz."

"Da, veš, to je črnc in je po vsem telesu tako črn."

"Kako pa ti to veš, mamica?"

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prijeto edem, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine in eni naročnik. List Prosveta stane za vsa enaka, za štano ali nočino \$6.30 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri nasmetu \$1.30 za tednik, se član to prijeto za naročnik. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člano S.N.P.J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Čas lista Prosveta je:

Za Zdrž. države in Kanado.	Za Čicere in Chicago je.....
1 tednik in.....	1 tednik in.....
2 tednika in.....	2 tednika in.....
3 tednika in.....	3 tednika in.....
4 tednika in.....	4 tednika in.....
5 tednikov in.....	5 tednikov in.....

Za Evrope je.....\$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vrsto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnili:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S.N.P.J. ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral listi član iz dotične družine, ki je tako skupaj naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vrsto lista Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znati datum za to vrsto naročnika.

PROSVETA, S.N.P.J., 2657 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill.

Priložite polnjam naročnino na list Prosveto vrsto \$.....

1) Ime.....Čl. družina.....

Naziv.....

Ustavite tednik in za prijeto k moji naročnini od sleditih članov moje družine:

2).....Čl. družina.....

3).....Čl. družina.....

4).....Čl. družina.....

5).....Čl. družina.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....

Boris Rihterski:

Tomažev Kruhek

Sedel je v travi ob znamenju. Dolga pot ga je utrudila in čeprav je bilo hladno, ga je oblival pot. Z umazano roko si ga je brisal.

Pot do vasi je bila še dolga. Med njivami se je vlekla. Nekaj hiš je stalo ob njej, toda Tomaž je vedel, da tu ne bi bilo vredno potrkati. Ljudje ne dajejo. Pravijo, da še sami nimajo.

V vasi, kjer bo nočjo poiskal kakšno ležišče, je nekoč služil. Pa je že dolgo tega. Le malo ljudi še se spominja iz tistih časov. Nekaj jih je vzela vojna — mlajše, — tisti, ki so bili njegovi leti, pa so že skoraj vsi pomrli. Morda mu bo stari Oblak dovolil, da bo na njegovem senu spal. Če je še živ. Z Oblakom sta bila takrat skupaj pri vojakihi.

Predzadnje leto vojne je bilo. Tomaž je bil prepričan, da njegova ne bo zadela, saj je bil že takrat v letih. Pa so potem pobrali vse, kar je hodilo in nosilo hlače. Tudi njega. Poldrugo leto se je klatil po etapah, delal in stradal. Potem je prišel konec. Vrnil se je z ozeblimi nogami. Tam, kjer je prej služil, so že imeli drugega hlapca. Mladega,

in kmalu nato je postal ta hlapec gospodar, ker je prejšnji v Sibiriji izginil. Dve leti je živel Tomaž od denarja, ki si ga je bil prihranil, potem pa je moral vzeti palico v roke in iti od vrat do vrat.

Dosti sveta je videl potem, dosti doživel, grenkega, pa še kaj dobrega. Samo noge so mu začele pešati. Čedalje bolj. In sapa mu je pohajala. Leta. Pol ure hoda, pa je moral uro počivati. Nič mu ni pomagalo.

Šel je v mesto. Tam ni bilo treba toliko hoditi, ker so bile hiše na kupu, in ljudje ga niso takoj spoznali, če je prevečkrat potkal na ista vrata, ko je bilo pa toliko beračev in so vsi drug drugemu podobni. Nekaj časa se je še živel, čeprav je prosil samo po pritičjih, — zaradi nog, ki stopnice niso prenesle, — potem pa so ga zaprli in izgnali. Ko jih je vprašal, ali ni nobene postavice, ki bi človeku dala kruha, ko si ga sam ne more več služiti, so molčali.

Cesta je bila prazna. V poznih popoldanskih urah ljudje nima jo česa na njej iskati. Vsega je šlo mimo njega v dobri uri dvoje, trije ljudi. Starka, ki je nekaj zamomljala. Najprej je mislila, da njemu, potem se je šele spomnil, da sedi ob znamenju.

Potem je prišel pes.

Umazan, izstradan pes. Hitel je po cesti, z glavo pri tleh, kakor ne bi bil videl ničesar razen kolesnic na cesti. Pred znamenjem se je iznenada ustavil. Izprva ni niti dvignil glave. Potem je zabevskal in pritekel k Tomažu, z repom med nogami. Opazno je najprej povohal njegove čevlje, hlače, potem pa mu je zaneslo nos k Tomaževi torbi.

Starec se je zamišljeno posmejal. Da pride k njemu pes in tako boječe, — to mu je bilo nekaj novega. Saj je spoznal dovolj psov na svojih poteh od hiše do hiše. Sledove nekaterih je imel na nogah, drugih pa samo na obleki.

Velik ni bil ta pes. Uhlje je imel pobešene. Med njimi se mu je na umazani dlaki komaj še poznala temno rjava lisa, ki je šla potem čez vrat do trebuha. Oči je imel pes vnete — kakor Tomaž — in eno oko je imel ribje. Skoraj brez barve.

Čedalje bolj vneto je silil pes s smrčkom v Tomažev torbo. "Seveda, lačen je," si je rekel Tomaž in potegnil torbo stran. Pes je začuden dvignil glavo, plašno je odskočil. Pogledal je Tomaža, ki se je še zmerom smehljajal. Kakor bi bil izpraševal berača, ali ga misli udariti.